

Univerzitet u Sarajevu
CENTAR ZA LJUDSKA PRAVA

Ljudska prava u Bosni i Hercegovini 2020.

-kratki izvještaj-

Sarajevo, juni 2021.

---

1. Opšte napomene

2020. godina će ostati upamćena kao godina virusa COVID-19. Pandemija se negativno odrazila i na stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Već poznate i duboko ukorijenjene slabosti društva u domenima državnog uređenja, zdravstva, sudstva, javne uprave, političkog života, i građanskih prava i sloboda, nanovo su izbile u prvi plan. Migrantska kriza i dalje predstavlja gorući problem u ovom kontekstu. Evidentan je i već tradicionalni jaz između postojeće zakonske regulative i neprovođenja iste u praksi. Tako je Bosna i Hercegovina ratificirala i uvrstila u svoj ustav sve glavne evropske i međunarodne instrumente za zaštitu ljudskih prava, ali još uvijek nema razrađen sveobuhvatan okvir politike o njihovoj promociji i provedbi, kao ni mjesto posmatrača u Agenciji Evropske Unije za osnovna prava. Evropski sud za ljudska prava je 2020. donio osam presuda protiv Bosne i Hercegovine, uglavnom zbog neprovođenja odluka lokalnih sudova i zaštite imovine. Stav vlasti prema nevladinom sektoru je ambivalentan: s jedne strane, agencije za zaštitu ljudskih prava rade neometano te često saraduju sa lokalnim vlastima, ali nemaju nikakvog uticaja na donošenje odluka na višim nivoima. Rad Institucije ombudsmana za ljudska prava je ocijenjen kao neadekvatan. Glavni razlog leži u činjenici da ovaj ured u posljednjih pet godina uopšte nije koristio pravna sredstva koja mu stoje na raspolaganju za osiguranje izvršenja svojih preporuka (pokretanje prekršajnog postupka, pokretanje ili intervenisanje u upravnom ili sudskom postupku). U nastavku teksta će se kratko proanalizirati stanje u najbitnijim aspektima iz ove oblasti, a na osnovu najnovijih periodičnih izvještaja relevantnih političkih instanci i nevladinih organizacija koje se bave monitoringom stanja ljudskih prava u svijetu.¹

2. Poštovanje integriteta osobe/prava na život

Glavni napredak u 2020. godini predstavlja ukidanje odredbe o smrtnoj kazni iz Ustava Republike Srpske. U istom periodu nije bilo zabilježenih slučajeva državnog terorizma (ubistava, kidnapovanja, mučenja, ili nezakonitog zatvaranja pojedinaca). Također, vlasti su, uglavnom, poštovale prava uhapšenika i omogućile njihovim pravnim zastupnicima, članovima nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava, te stranim posmatračima, neometan pristup zatvorima i pritvorskim jedinicama. Zabilježen je i napredak u pogledu unapređenja infrastrukture. Ovo se poglavito odnosi na otvaranje Državnog zatvora u Istočnom

---

¹ *Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu. Radni dokument osoblja Komisije* (Evropska komisija, 2020.), 15, 25 [u nastavku: *ECR*]; *Bosnia and Herzegovina 2020 Human Rights Report* (United States Department of State, 2021.), 25 [u daljnjem tekstu: *USHRR*]; *European Court of Human Rights: Annual Report 2020* (Vijeće Evrope, 2021.), 162..

Sarajevu sa kapacitetom za 348 zatvorenika; prošireni su već postojeći objekti u Sarajevu, Zenici, i Bihaću, a izdvojena su dodatna sredstva za objekte u Banja Luci, Bijeljini, Istočnom Sarajevu, i Trebinju. Ipak, ostali su problemi sa prenatrpanošću, nedostatkom adekvatne medicinske njege, i generalnom neujednačenošću tretmana zatvorenika na različitim nivoima (državni/entitetski/kantonalni/opštinski). Zatvorski sistem i dalje zaostaje za standardima Evropske unije.²

3. Pravosuđe

Ako je zatvorski sistem i dobio koliko-toliko prolaznu ocjenu, pravosuđe je ostalo tamna mrlja na administrativno-pravnom reljefu Bosne i Hercegovine. U izvještaju Evropske komisije za 2020. godinu stoji da u ovoj oblasti „nije postignut napredak“, a pominju se i „značajni/brojni nedostaci“, „evidentni znaci pogoršanja“, ali i „zabrinjavajuće“ pojave.³ Ovo se odnosi kako na rad pravosudnih organa na svim nivoima, tako i na opstruiranje procesa reforme pravosuđa od strane glavnih političkih aktera. Tako vlasti nisu učinile ništa po pitanju Izvještaja stručnjaka o pitanjima vladavine prava (tzv. „Priebeov izvještaj“) i već vremesne Strategije za reformu sektora pravde za period 2014-2018. Također, Bosna i Hercegovina još nema tijelo koje bi se brinulo za usklađenost sudske prakse na državnom, entitskim, i nivou Distrikta Brčko. Mehanizmi izbora kadrova su i dalje izuzetno podložni političkim uticajima, a ne postoji ni transparentnost po pitanju imovinskog stanja obnašatelja pravosudnih funkcija. Stanje je naročito loše u Visokom sudskom i tužilačkom vjeću, koje je, između ostalog, propustilo da navode o korupciji i manjku profesionalizma svojih članova odgvarajuće istraži i po potrebi sankcioniše. Sud Bosne i Hercegovine otišao korak dalje, pa je u maju 2020. poništio kriterije za ocjenu rada sudija i tužilaca. Generalno, mjere predviđene za kršenje zakona i pravilnika rada u sudstvu su obično preslabe da bi imale dugotrajniji učinak. Pored toga, ne postoji mehanizam koji bi omogućio nepristrasan i nezavisan rad disciplinskih komisija, a ne postoji ni mogućnost da se njihove odluke sudski preispitaju (sem u slučaju razrješenja sa dužnosti).

Mehanizmi izbora i edukacije sudija i tužilaca su još uvijek daleko od evropskih standarda; pogotovo je napredovanje u službi više rezultat političkog patronata i etničke pripadnosti nego stručnosti. Loša personalna politika i izostanak ulaganja u modernu tehnologiju (70 posto budžeta otpada na plate i naknade) su dovele do akutnog manjka stručnog

---

² USHRR, 2-7.

³ Pasusi o pravosuđu su bazirani na ECR, 15-27, ukoliko nije naznačeno drugačije.

osoblja i velikih kašnjenja u obradi predmeta svih vrsta i na svim nivoima. Tako je 2019. godine dužina trajanja postupka u nekomunalnim predmetima trajala u prosjeku 418 dana; broj neriješenih predmeta je iznosio 2,1 milion, od kojih su 1,9 milion činili neplaćeni računi za komunalne usluge. Alternativne metode rješavanja sporova, poput mirenja i medijacije, se još uvijek ne koriste u punoj mjeri.

U septembru 2020. godine, Vijeće ministara je konačno usvojilo strategiju za procesuiranje ratnih zločina iz perioda 1992-1995., koja datira još iz 2018. Njena glavna značajka je odluka o uključivanju nižih sudskih instanci u ovaj proces, što je u nekim krugovima izazvalo strah od „trivijalizacije“ ove osjetljive teme. Tako se do kraja 2020. u proceduri našlo oko 600 slučajeva na svim nivoima. Proces je otežan „sistematskim nedostacima“ u tužilaštvu, a na velike prepreke (politički pritisci i nedostatak sredstava) nailazi i rad Ureda za nestale osobe, čiji se broj procjenjuje na oko 7.200. Po mišljenju Vijeća Ujedinjenih Nacija za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW), vlasti Bosne i Hercegovine se nisu djelotvorno i pravovremeno posvetile procesuiranju slučajeva seksualnog nasilja iz ratnih godina. Pozitivnu novost u ovom pogledu predstavlja vijest da je jednoj žrtvi silovanja iz Novog Travnika po prvi put dosuđena finansijska kompenzacija. U augustu 2020. je bilo 59 aktivnih slučajeva sa ukupno 120 optuženih.⁴

Korupcija i organizovani kriminal i dalje predstavljaju neke od najvećih prepreka na evropskom putu Bosne i Hercegovine. Iako pravni okvir za djelotvornu borbu protiv ovih pošasti modernog društva postoji, rijetko dolazi do njegove djelotvorne primjene u praksi, što je djelomično rezultat pravne rascjepkanosti. Korupcija se često ocjenjuje kao endemska i prisutna je u svim sferama života, poglavito u politici, javnoj upravi, sudstvu, zdravstvu i školstvu. Javni dužnosnici sporo ili nikako ne dostavljaju imovinske kartone. U ovom smislu je u Kantonu Sarajevo postignut izvjesni napredak, gdje je 478 od 740 dužnosnika ispunilo ovu obavezu; protiv većine ostalih su podnesene prekršajne prijave. Također, predati kantoni su javno dostupni na internet stranici kantonalnog anti-korupcijskog tijela. Visoko sudsko i tužilačko vijeće se usljed gorespomenutih slabosti pokazalo kao potpuno neadekvatno oruđe u borbi protiv korupcije. Tokom 2020. bila su aktivna ukupno 44 procesa, od čega je u samo jednom slučaju optuženi proglašen krivim; proces je prekinut u dva slučaja, istraga se vodi u

---

⁴ Human Rights Watch, „Bosnia and Herzegovina. Events 2020“: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/bosnia-and-herzegovina>; Amnesty International, „Bosnia and Herzegovina 2020“: <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/bosnia-and-herzegovina/report-bosnia-and-herzegovina/> (posljednji pristup: 28.05.2021.)

17, a sudska preslušanja u preostalim 27. Državna agencija za istragu i zaštitu (SIPA) je 2019. vodila 51 istragu iz ove oblasti, od kojih je samo 13 u međuvremenu okončano. Rad specijalnih tužilaštava na nivou države i Republike Srpske je od strane Evropske komisije ocijenjen kao nedovoljan, dok u Federaciji i Distriktu Brčko slična tijela ni ne postoje.

4. Poštivanje građanskih sloboda

Atmosfera pravne nesigurnosti, nacionalistička retorika, i nizak stepen razvijenosti kulture dijaloga i dalje predstavljaju prijetnju slobodi štampe u Bosni i Hercegovini, koja zauzima 58. mjesto u Indeksu slobode svjetske štampe („problematična situacija“). Zakon(i) nominalno garantuju najširu slobodu izvještavanja i punu zaštitu novinarima, međutim, to se u praksi često krši. Stranke preko poluga finansiranja i svojih postavljenika u upravnim odborima utiču na uređivačku politiku javnih servisa u većoj ili manjoj mjeri. Iako je kleveta dekriminalizirana još 2002., „nezgodni“ novinari se nastoje učutkati i zaplašiti građanskim parnicama, pogotovo ako je predmet njihovog istraživanja korupcija. Medijske kuće često bivaju predmetom neuobičajene „pažnje“ finansijskih inspekcija. Pritisci, na žalost, ne staju na ovome: tokom 2019. prijavljeno je devet slučajeva fizičkog napada i 21 prijetnju novinarima, od čega je bilo osam prijetnji smrću. Sve ovo nerijetko vodi u samocenzuru sa svim svojim negativnim posljedicama. Iako zakonska regulativa poznaje pojam govora mržnje, do njegovog suzbijanja rijetko dolazi. On je naročito uočljiv na internetu: tako od 231 prijave zaprimljene od strane državne Regulatorne agencije za komunikacije 223 otpada na online medija i sedam na društvene medije. Osim štampe, narušavaju se i akademske slobode: lokalne vlasti u Sarajevu i Tuzli još uvijek imaju pravo da postavljaju ili otpuštaju uposlenike univerziteta (uključujući akademske) akreditovanih na njihovoj teritoriji.⁵

Sloboda okupljanja je još uvijek podložna ograničenjima, kako formalne tako i neformalne prirode. Svih deset zakona koji regulišu ovo pitanje na različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini su ocijenjeni kao isuviše restriktivni. Iskorak je napravljen u Distriktu Brčko, koji je u julu 2020. uskladio svoju regulativu sa preopukama Evropske zajednice i Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE). Vlasti Republike Srpske su tako na razne načine nastojale suzbiti aktivnosti pokreta „Pravda za Davida“. Osim nekoliko desetaka tužbi protiv njegovih članova, vlasti su zabranile javne skupove citirajući navodno nepoštivanje

---

⁵ Ibid., 9-15; Reporters Without Borders, „Bosnia and Herzegovina. Further Collapse of Public Service Broadcasters“: <https://rsf.org/en/bosnia-herzegovina>; <https://rsf.org/en/detailed-methodology> (posljednji pristup: 31.05.2021.)

zakona za vrijeme ranijih okupljanja. U tim prilikama je također zabilježena pretjerana upotreba sile od strane policije. Inače, organizovanje demonstracija ispred javnih institucija u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovini je otežano ili čak onemogućeno restriktivnom legislativom. Čak i kad ograničenja u ovom smislu nisu eksplicitne prirode, vlasti se ponekad koriste indirektnim pristupom: tako je Kanton Sarajevo dozvolio održavanje prve bosanskohercegovačke parade ponosa u septembru 2020., ali je postavio cijeli niz dodatnih uslova u smislu tehničkog i sigurnosnog osiguranja manifestacije koji su išli na trošak organizatora. Sa pozitivne strane, sloboda organizovanja nije ograničena.⁶

5. Sloboda učestvovanja u političkom procesu

Bosna i Hercegovina je još daleko od istinske parlamentarne demokratije modernog tipa. Tako su opšti izbori 2018. godine bili obilježeni brojnim nepravilnostima, uključujući kupovinu glasova, miješanjem u rad lokalnih izbornih komisija od strane političkih partija i kandidata, te komplikacijama pri brojanju glasova. Finansiranje stranka je još uvijek nedovoljno transparentno. Ipak, najveći problem je izostanak implementacije odluke Evropskog suda za ljudska prava u slučaju „Sejdić-Finci“, koja bi omogućila svim građanima (a ne samo pripadnicima konstitutivnih naroda) da budu birani na najviše političke funkcije i u predstavnička tijela. Na promjenu ustava u ovom smislu će se, po svoj prilici, morati dugo čekati. Manjine su, inače, gotovo izopštene iz političkog procesa: nijedna od 16 zakonom priznatih manjinskih grupa nema svoga predstavnika u državnom parlamentu. Stanje sa polnom ravnopravnošću je također nezadovoljavajuće, što se djelomično da objasniti duboko ukorijenjenim patrijarhalnim strukturama. Tako žene čine polovicu bračnog tijela, ali zauzimaju tek 14 od 57 zastupničkih mjesta u državnom parlamentu (24 posto); slični omjeri su prisutni i u entitetskim parlamentima. Ipak, u Republici Srpskoj žene obnašaju šest od ukupno 16 ministarskih pozicija, a u Federaciji Bosne i Hercegovini samo tri (treba napomenuti da zakon predviđa polnu kvotu od 40 posto). U pozitivne pomake se može ubrojati samo održavanje godinama odlaganih lokalnih izbora u Mostaru u decembru 2020. koji su, po svemu sudeći, prošli na zakonom predviđen način.⁷

---

⁶ *USHRR*, 15-16, 37.

⁷ *ECR*, 8-9; *USHRR*, 21-23.

6. Diskriminacija, društveno zlostavljanje, trgovina ljudima

Bosna i Hercegovina ima usvojenu gender strategiju za period 2018-2022. i akcioni plan za provedbu Rezolucije Ujedinjenih Nacija „Žene, mir, i sigurnost“, dok Republika Srpska primjenjuje Istanbulsku konvenciju od početka 2020. godine. I pored toga, žene (i djeca) i dalje predstavljaju posebno osjetljive kategorije stanovništva, a nasilje u porodici osobit problem. Zaostavština prošlosti i ovdje uzima danak: tako se bračno silovanje rijetko tretira kao zločin. U Federaciji Bosne i Hercegovine se nasilje u porodici tretira kao krivično djelo; u Republici Srpskoj je sve do kraja 2019. policija, odnosno tužilac, određivao da li se radi o prekršaju ili krivičnom djelu. Bez obzira na slovo zakona, izvršni organi se često libe da udalje nasilnika iz doma ili da ga drže pod nadzorom duže od 24 sata, a sve kako bi se „izbjeglo razbijanje porodica“; sudovi često kažnjavaju okrivljene blažim ili uslovnim kaznama. Ne čudi, stoga, nepovjerenje žrtava prema sistemu, i njihovo često odbijanje da nasilnika prijave ili potraže spoljnu pomoć. Smještajni kapaciteti u osam sigurnih kuća (200) jedva da pokrivaju polovicu stvarnih potreba. Njihovo finansiranje je također problematično. Dok Republika Srpska direktno izmiruje svoje obaveze prema tri kuće locirane na teritoriju ovog entiteta, sudbina pet kuća u Federaciji Bosne i Hercegovine je mnogo neizvjesnija, pošto su za njihovo izdržavanje odgovorne lokalne opštinske ili kantonalne vlasti. Diskriminacija žena je prisutna i u ekonomskoj sferi. Iako zakon zabranjuje rodnu diskriminaciju, žene često primaju u prosjeku do 85 posto plate muškarca za istu poziciju (nesklad je naročito izražen u privatnom sektoru). Također, ostvarivanje porodiljskih i drugih prava je otežano već pomenutom rascjepkanošću pravnog sistema.⁸

Što se tiče položaja djece, stanje je sljedeće. Iako UNICEF ne raspolaže tačnim podacima o porodičnom nasilju nad djecom, sigurno je da ono postoji, te da se rijetko prijavljuje i još rjeđe sankcioniše. Slučajevi maloljetničkog braka, iskorištavanje djece kao kućne posluge, te za prinudno prosjačenje, su također zabilježeni, pogotovo među romskom populacijom. Seksualna eksploatacija je, na žalost, još uvijek prisutna, iako se svuda dosljedno kažnjava sa jednom do pet godina robije. U pogledu obrazovanja, gotovo 98 posto djece pohađa osnovnu, a 85 posto srednju školu, što je i Evropska komisija ocijenila kao „zadovoljavajuće“. Ovi naoko ohrabrujući podaci, međutim, ne govore cijelu priču. Žalosna je činjenica da još uvijek funkcionise princip „Dvije škole pod jednim krovom“. Zamišljen kao

---

⁸ Ibid., 26-29; ECR, 30-31; Dr Nikolina Grbić Pavlović, *Nasilje u porodici u doba pandemije: uticaj preventivnih mjera za korona virus na nasilje u porodici u Bosni i Hercegovini* (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2021.), 7-8.

privremeno rješenje za premošćivanje ratnih podjela, sistem se vremenom „kalcifikovao“ i postao trajnim obilježjem obrazovnog pejzaža. Različite politike po entitetima i kantonima, nedovoljna ulaganja u obrazovanje, i socijalne nejednakosti, dovele su do toga da su učenici iz Bosne i Hercegovine ostvarili izuzetno loše rezultate na PISA i TIMSS testovima održanim 2018-2019. Zemlja također ima najnižu stopu upisa djece od tri do šest godina u predškolske ustanove u Evropi (25 posto). Od pozitivnih primjera treba istaći upis javnih univerziteta u Banja Luci i Istočnom Sarajevu u državni registar akreditovanih visokoškolskih ustanova, što bi trebalo pospješiti internu saradnju na ovom polju.⁹

Osobe sa invaliditetom i dalje predstavljaju jednu od najranjivijih grupa u društvu. Njima se i dalje može sudski osporiti poslovna sposobnost, a većina zgrada javnih institucija nemaju prilagođenu infrastrukturu. Djeca sa specijalnim potrebama se i dalje institucionalizuju, a za njihovo obrazovanje se gotovo isključivo brinu roditelji i nevladine organizacije. Potonje predstavlja direktno kršenje Konvencije Ujedinjenih Nacija o pravima osoba sa invaliditetom čiji je Bosna i Hercegovina potpisnik. Vlasti diskriminišu i po pitanju uzroka invaliditeta, pri čemu ratni vojni invalidi uživaju privilegovan tretman u odnosu na ostale. Na kraju, ne postoji ni jedinstvena definicija invaliditeta, ni registar osoba sa invaliditetom na nivou cijele države, niti se dosljedno primjenjuju strategije unapređenja njihovog statusa koje su usvojili entiteti.¹⁰

Kongres Sjedinjenih Američkih Država je 2000. godine izglasao Zakon o zaštiti žrtava traffickinga. On, između ostalog, sadrži i gradaciju zemalja u skladu sa njihovim odnosom prema trgovini ljudima. Realno, Bosna i Hercegovina bi trebala spadati u takozvani „Tier 3“, odnosno u onu grupu zemalja koje ne ispunjavaju minimum kriterija i ne čine ništa da se to promjeni. Imajući, međutim, u vidu da su vlasti odvojile „značajne resurse“ u svrhu realizacije plana čija bi implementacija dovela do doseganja propisanog minimuma, Bosni i Hercegovini je „poklonjen“ ostanak na „Tier 2 Watch List“ na kojoj se nalazi već treću godinu zaredom. Organi zakona nisu prilagodili istragu žrtvi (takozvani „Victim-Centered Investigation“), a sudije su obično izricale kazne koje su išle ispod zakonskog minimuma. Država je čak kaznila žrtve time što je 2019. godine, zbog neizglasavanja budžeta, uskratila dodijeliti sredstva

---

⁹ Ibid., 30-31; ECR, 94-95; The Agency for Pre-Primary, Primary and Secondary Education of Bosnia and Herzegovina, „TIMSS Report and Recommendations for Bosnia and Herzegovina“: <https://aposo.gov.ba/en/timss-report-and-recommendations-for-bosnia-and-herzegovina/> (posljednji pristup: 31.05.2021.)

¹⁰ ECR, 31-32; USHRR, 30, 33-34.

nevladinim organizacijama koje se skrbe za njih. Rad specijalnog tužioca za borbu protiv traffickinga je bio ometen iz istog razloga.¹¹

7. Manjine

Pripadnici manjina su i dalje izloženi obespravljivanju, uznemiravanju i nasilju, iako u manjoj mjeri nego prethodnih godina.¹² Bespravno izgrađena crkva na posjedu Fate Orlović kod Bratunca i dalje stoji, iako se od septembra 2020. u njoj više ne održavaju obredi. Jevrejska zajednica, koja broji tek oko 1.000 osoba, nema gotovo nikakvog uticaja, što je omogućilo vlastima da otegnu proces restitucije imovine: po riječima predsjednika zajednice, Bosna i Hercegovina je jedina zemlja u regionu koja po ovom pitanju nije uradila ništa. Stanje je bolje po pitanju imovine „glavnih“ vjerskih zajednica, mada opšti zakon o restituciji još nije donesen. Međureligijsko vijeće je zabilježilo 14 napada na bogomolje, s tim što je stvarni broj vjerovatno veći.¹³ Sudstvo je i po ovom pitanju zakazalo: od 130 procesa za zločine iz mržnje, samo je jedan rezultirao osuđujućom presudom. Povratnici su diskriminirani po pitanju ostvarivanja svojih prava iz oblasti zdravstva, školstva, i zaposlenja. Tako je učenicima bošnjačke nacionalnosti u Republici Srpskoj uskraćena mogućnost pohađanja nastave na maternjem jeziku, a isti problem imaju i njihovi vršnjaci iz reda srpskog naroda u nekim dijelovima Federacije Bosne i Hercegovine.

Ipak, u najtežem položaju se nalaze Romi, čiji se broj procjenjuje na 50-60.000. I pored što je 2019. Bosna i Hercegovina usvojila Deklaraciju o integraciji Roma u procesu proširenja Evropske unije, i pored toga što odvojeno dva miliona KM projektnih sredstava, malo toga se stvarno izmijenilo. Pripadnici ove etničke grupe i dalje žive na marginama društva, kojem manjka volje da ih upozna i prihvati, te da se aktivno uključi u rješavanje njihovih problema. Tako je romski jezik i dalje nepoznat svima osim nekolicini lingvista, jer se ne podučava u školama. Iako je 63 posto ispitanika OSCE-ove studije o diskriminaciji izjavilo da lično ne poznaje nijednog Roma, preko polovice smatra da članovi te zajednice generalno ne žele raditi, već živjeti od socijalne pomoći; više od jedne trećine vjeruje da su Romi skloniji kriminalu od ostalih. Eksploatacija maloljetnika i trgovina ljudima se u pravosudnim i izvršnim krugovima

---

¹¹ United States Department of State, „2020 Trafficking in Persons Report: Bosnia and Herzegovina“: <https://www.state.gov/reports/2020-trafficking-in-persons-report/bosnia-and-herzegovina/> (posljednji pristup: 01.06.2021.)

¹² Pasusi o manjinama su bazirani na *USHRR*, 32, 34-37, 40; dodatni izvori su navedeni posebno.

¹³ *International Religious Freedom Report for 2020* (United States Department of State, 2021.), 1, 8.

često trivijalizira kao romski „običaj“, te se ne procesuiraju adekvatno. U odnosu na svoje sugrađane, Romi također mnogo teže do radnog ili mjesta u školskoj klupi, kao i do ljekarske ordinacije (tek dvije trećine populacije je osigurano). S pozitivne strane treba istaći napredak postignut u procesu građanske registracije.¹⁴

Po pitanju prava seksualnih manjina, veliki simbolični iskorak je napravljen već pomenutom paradom u Sarajevu, koja je održana septembra 2019. bez incidenata. Ipak, članovi LGBTI populacije nastavljaju biti izloženi diskriminaciji, govoru mržnje, pa čak i nasilju. U mnogim slučajevima žrtve ne žele potražiti pomoć od nadležnih organa plašeći se stigmatizacije i neprofesionalnog tretmana od strane istih.

8. Radnička prava

Kao neke od najvećih prepreka uspostavi funkcionalne tržišne ekonomije u Bosni Hercegovini, Evropska komisija je navela slabu vladavinu prava i nefunkcionisanje sudstva. Što se radničkih prava tiče, njihovo ostvarivanje je sa jedne strane otežano neujednačenošću zakona na raznim nivoima vlasti, a s druge njihovim neprovođenjem u praksi. Tako Republika Srpska ima usvojenu strategiju zapošljavanja, kao i odredbe o mirnom rješavanju radnih sporova, dok slični propisi ne postoje u drugom entitetu i na državnom nivou. Razlike postoje i po pitanju štrajka. U Federaciji Bosne i Hercegovine važi odredba po kojoj obustava rada može nastupiti tek nakon što se sindikat i poslodavac dogovore koja „esencijalna mjesta“ moraju ostati popunjena (ne treba posebno isticati koliko ovakva regulativa ide na ruku potonjem). I bez ovoga, sindikati često ne rade u najboljem interesu radnika, a vlasti se obično ne žure da sankcionišu one poslodavce koji neformalnim pritiscima sprječavaju organizovanje svojih uposlenika ili ih eksploatišu na druge načine (neplaćeni prekovremeni rad, uskraćivanje prava na godišnji odmor i porodiljsko odsustvo, itd.). Čak 40 posto radne snage u zemlji nema regulisan status, a zaposleno je u neformalnoj/“sivoj“ ekonomiji (na koju otpada 25-35 posto BDP-a), gdje je stanje još teže. Ukupna stopa nezaposlenosti se kreće oko 16 posto. Smatra se, međutim, da je 30 posto populacije izloženo riziku onoga što se u Sjedinjenim Državama označava kao „siromaštvo dohotka“ („income poverty“), odnosno nemogućnošću da se prihodima pokriju osnovne životne potrebe. Državna strategija za borbu protiv siromaštva ne

---

¹⁴ ECR, 32-33; *Diskriminacija u Bosni i Hercegovini: percepcije, stavovi i iskustva javnosti* (OSCE, 2020.), 42.

postoji, a strategije vezane za socijalnu zaštitu i inkluziju koje postoje na nižim nivoima se ne provode usljed birokratskih i finansijskih prepreka.¹⁵

9. Izdvojeno I: pandemija COVID-19

Usljed pandemije COVID-19, sve slabosti bosanskohercegovačkog društva na polju ljudskih prava su nanovo izbile u prvi plan. Ovom prilikom izdvajamo neke od njih:¹⁶

- Sloboda izražavanja: u namjeri da spriječe moguću kritiku svojih poteza, vlasti su u martu 2020. donijele uredbu protiv „poticanja panike i nereda“; izgovarajući se epidemiološkim mjerama, vlade pojedinih kantona u Federaciji su nezavisnim novinarima zabranile pristup svojim konferencijama za štampu, a njihovi dužnosnici odbili dati direktne odgovore na postavljena pitanja.
- Sloboda kretanja: odluka o zabrani kretanja djeci i licima iznad 65 godina starosti donesena u martu 2020. je od strane Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ocijenjena kao neustavna i protivna odredbama Evropske konvencije o ljudskim pravima.
- Zaštita privatne sfere: u nekoliko navrata, vlasti u raznim dijelovima zemlje su objavile lične podatke osoba (uključujući maloljetnike) kojima je bila određena mjera samoizolacije usljed prisustva virusa.
- Pravosuđe/javna uprava: afera „Respirator“, sporna višemilionska nabavka medicinske opreme iz Narodne Republike Kine uz učešće najviših dužnosnika Federacije Bosne i Hercegovine, primjer je netransparentnog djelovanja vlasti i manjkavosti u sistemu javnih nabavki.
- Zdravstvo: administrativno-politička rascjepkanost onemogućava usvajanje koherentne strategije borbe protiv pandemije, uključujući primjenu jednobraznih mjera zaštite, kao i nabavku cjepiva.
- Radnička prava: pandemija je dovela do značajnog pada ekonomske aktivnosti i povreda prava radnika u realnom sektoru, uključujući masovna otpuštanja; državni sektor, izdašno finansiran iz javnih prihoda, je u velikoj mjeri ostao pošteđen; sumarno gledajući, kriza je produbila ionako velike socijalne razlike.

---

¹⁵ USHRR, 38-43; ECR, 44-45, 49, 83-86.

¹⁶ Paus o COVID-19 je baziran na: EHR, 4,9, 84, 95, 100-01; USHRR, 10-11, 17, 25, 39, 42; Grbić Pavlović, Nasilje, 14-18; Amnesty International, „Bosnia and Herzegovina 2020“: <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/bosnia-and-herzegovina/report-bosnia-and-herzegovina/>; Reporters Without Borders, „Bosnia and Herzegovina. Further Collapse of Public Service Broadcasters“: <https://rsf.org/en/bosnia-herzegovina>; <https://rsf.org/en/detailed-methodology> (posljednji pristup: 02.06.2021.);

- Društveno zlostavljanje: zabilježen je porast slučajeva nasilja u porodici prouzrokovan gubitkom zaposlenja/egzistencijalnom nesigurnošću, kao i „zatvorskom psihozom“.

Ipak, pandemija je imala i određenog pozitivnog efekta. Vlasti na svim nivoima su relativno brzo usvojile epidemiološke mjere, a zajednički organi (Predsjedništvo, Vijeće ministara) su iskazali neobično visok stepen aktivnosti i međusobne saradnje. Dodatna sredstva su preusmjerena u zdravstveni sektor, a snabdijevanje bilo osigurano; zakoni o radu su upotpunjeni odredbama o radu na daljinu i zaštite na radu, a mjestimično je došlo i do povećanja minimalnih primanja; generalni nivo informatičke pismenosti je porastao, dok je online nastava postala sastavni dio svakodnevnice.

10. Izdvojeno II: migrantska kriza

Bosna i Hercegovina je još jednom došla u fokus svjetske javnosti, i to u negativnom smislu.¹⁷ Razlog je izuzetno manjkav odgovor lokalnih vlasti na izazove migrantske krize koja već nekoliko godina potresa kontinent. Kao posljednju stanicu na tzv. „Balkanskoj ruti“, zemlju je od početka 2018. do početka 2021. pohodilo 70.856 migranata/izbjeglica/azilanata (napomena: brojka se odnosi samo na registrovana lica). Ovi ljudi su na svojoj koži osjetili sve posljedice neuređenosti tranzicijske, post-Daytonske i „pre-evropske“ Bosne i Hercegovine. Na svom putu ka Zapadu mnogi od njih su izloženi samovolji trgovaca ljudima, koji operišu gotovo neometano zahvaljujući slaboj efikasnosti policijskih i pravosudnih tijela. U ovom smislu su naročito ugrožene žene i maloljenticu bez staratelja. Etno-političke podjele i sitnošićardžijski interesi moćnika su dovele do toga da je teret krize neravnomjerno raspoređen, i to u zemlji koja ni u zakonodavnom, ni u infrastrukturnom pogledu nije pripremljena na krizu ove vrste i ovih razmjera. Tako je Unsko-sanski kanton–koji je zbog svog geografskog položaja postao „odskočna daska“ za Evropsku Uniju–u septembru 2020. odlučio izbaciti migrante iz kampa u Bihaću. Tri mjeseca kasnije, 900 osoba je bilo „nasukano“ u nehumanim uslovima u provizornom kampu „Lipa“ čekajući prebacivanje u druge dijelove zemlje. Vlasti su također zabranile daljnje dolaske, ograničile slobodu kretanja i okupljanja, kao i izdavanje smještaja migrantima. Iako je samo mali dio njih zatražilo azil u Bosni i Hercegovini, odgovorna tijela,

---

¹⁷ Paus o migrantskoj krizi je baziran na: *EHR*, 31, 37; *USHRR*, 17-20; Amnesty International, „Bosnia and Herzegovina 2020“: <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/bosnia-and-herzegovina/report-bosnia-and-herzegovina/>; Human Rights Watch, „Bosnia and Herzegovina. Events 2020“: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/bosnia-and-herzegovina>; (posljednji pristup: 02.06.2021.); *Fact Sheet Bosnia and Herzegovina* (United Nations High Commissioner for Refugees, 2021.), 1.

zbog nedostatka sredstava, nisu u stanju obraditi zahtjeve u iole razumnom roku. Može se očekivati da će migrantska kriza predstavljati izazov po pitanju zaštite ljudskih prava i u nadolazećem periodu.

11. Izvori

- Amnesty International, „Bosnia and Herzegovina 2020“: <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/bosnia-and-herzegovina/report-bosnia-and-herzegovina/>.
- *Bosnia and Herzegovina 2020 Human Rights Report* (United States Department of State, 2021.).
- *Diskriminacija u Bosni i Hercegovini: percepcije, stavovi i iskustva javnosti* (OSCE, 2020.)-
- Dr Nikolina Grbić Pavlović, *Nasilje u porodici u doba pandemije: uticaj preventivnih mjera za korona virus na nasilje u porodici u Bosni i Hercegovini* (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2021.).
- *European Court of Human Rights: Annual Report 2020* (Vijeće Evrope, 2021.).
- *Fact Sheet Bosnia and Herzegovina* (United Nations High Commissioner for Refugees, 2021.).
- Human Rights Watch, „Bosnia and Herzegovina. Events 2020“: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/bosnia-and-herzegovina>.
- *International Religious Freedom Report for 2020* (United States Department of State, 2021.).
- *Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu. Radni dokument osoblja Komisije* (Evropska komisija, 2020.).
- Reporters Without Borders, „Bosnia and Herzegovina. Further Collapse of Public Service Broadcasters“: <https://rsf.org/en/bosnia-herzegovina>; <https://rsf.org/en/detailed-methodology>.
- The Agency for Pre-Primary, Primary and Secondary Education of Bosnia and Herzegovina, „TIMSS Report and Recommendations for Bosnia and Herzegovina“: <https://aposo.gov.ba/en/timss-report-and-recommendations-for-bosnia-and-herzegovina/>.
- United States Department of State, „2020 Trafficking in Persons Report: Bosnia and Herzegovina“: <https://www.state.gov/reports/2020-trafficking-in-persons-report/bosnia-and-herzegovina/>.